

3. Биков О. М. Проблеми взаємовідносин держави і церкви: концептуальні засади. *Юридичний вісник*. Одеса, 2011. № 2 (19). С. 10–14.

4. Слубська А. Я. Вектори взаємодії церкви, держави та громадянського суспільства в Україні в роки незалежності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичне релігієзнавство»*. Острог, 2012. Вип. 7. С. 215–227.

5. Виступ Президента України під час участі у молитовному заході за Україну від 14 жовтня 2018 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-pid-chas-uchasti-u-molitovnomu-za-50446> (дата звернення: 04.11.2018).

**Здобувач кафедри конституційного права
та прав людини Національної академії
внутрішніх справ**

Черевко Марина Олександрівна¹

**КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ НА ТАЄМНИЦЮ ЛИСТУВАННЯ ТА
ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ В УКРАЇНІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ (XX – поч.
XXI ст.)**

Стрімкий розвиток телекомунікаційних технологій в Україні, починаючи з 2000-х років, стали причиною виникнення однієї із найактуальніших проблем сучасності – забезпечення державою конституційного права людини на таємницю листування та телефонних розмов, генеза виникнення та утвердження якого має глибоке коріння та сягає стародавнього світу. Попри все, в основному, активний розвиток різноманіття засобів зв'язку та розвиток конституціоналізму в Україні відбувся саме в останні сто років.

Початок XX ст. для України – це період, в деякій мірі успішних, спроб, отримати незалежність, спочатку від імператорської Росії, потім від більшовицької радянської влади, що став міцним фундаментом для будівництва власної української державності в подальшому. Новостворена Українська Центральна Рада в 1918 р. прийняла Статут про державний устрій, права і вольності УНР (Конституцію УНР), в положеннях якого, на конституційному рівні закріплювалася норма права людини на таємницю кореспонденції шляхом «установлення листової тайни» (ст.16) [6]. Також передбачалося, що «органам державної влади не вільно відкривати листи без судового наказу не інакше, як у випадках, законом означених». І хоча з приходом до влади більшовиків, Конституція УНР втратила свою чинність, проте з метою централізації діяльності пошти, а також з метою боротьби з бойкотом з боку телеграфних і поштових службовців колишнього режиму, 16 квітня 1918 р. був виданий «Декрет про організацію управління поштово-телеграфним справою», що забороняв всім органам радянської влади втручатися в справи пошти. Будь-які «побажання» належало подавати в Наркомпоштель.

Однак, заборона втручання в таємницю кореспонденції діяла не довго, так як саме Наркомпоштель Циркуляром від 8/10 жовтня 1918 р. підтвердив вже безумовне право органів ВЧК затримувати кореспонденцію. У грудні 1918 р. також було затверджено «Положення про військову цензуру», згідно якого вводився перегляд міжнародної і, у міру потреби, внутрішньої поштово-телеграфної кореспонденції, так само як і контроль над переговорами по міждержавному телефону.

Передача військової цензури з військового відомства до ВЧК сталася восени 1920 – в червні 1922 рр. Перлюстрацію кореспонденції став здійснювати Відділ Політконтроля Секретно-оперативного управління ГПУ, а також його місцеві підвідділи, відділення та пункти, на підставі наказу Управління справами ГПУ № 88 від 21 червня 1922 р.

Посилення влади більшовиків та створення Радянського Союзу однозначно

¹ Науковий керівник: Халюк С.О.

вплинули на розвиток конституціоналізму та утвердження основоположних прав людини, в тому числі і на генезу конституційного права людини на таємницю кореспонденції. Тож, протягом ХХ ст. відбулося лише декларативне закріплення права на таємницю кореспонденції в положеннях, діючих на той час, «радянських конституцій».

Так, в період з 1922 по 1937 рр. перлюстрація кореспонденції на конституційному рівні не заборонялася, оскільки Конституції УРСР в ред. 1919 та 1929 рр. не вміщували положень, які б закріплювали право людини на таємницю кореспонденції [1]. Лише в Конституції УРСР, в ред. 1937 р. мало місце закріплення права людини на таємницю кореспонденції (ст.108), котра фактично дублювала положення Конституції СРСР, в ред. 1936 р. (ст.128) [1].

Однак, в подальшому вступ УРСР, у складі СРСР, до Другої світової війни та відбиття нападу німецького агресора та його союзників (1939 - 1945 рр.), зняли будь-які обмеження для перлюстрації кореспонденції, безперечно через посилення, вкрай необхідної, військової цензури.

В 1948 р., проаналізувавши отриманий гіркий досвід по завершенню Другої світової війни, світові держави-лідери, в т.ч. УРСР, як учасники-засновники ООН, підтримали запропоновані Генасамблеєю ООН, положення «Загальної декларації прав людини» (далі - Декларація). До переліку основоположних прав людини також було включено право на таємницю кореспонденції (ст.12). Однак, радянська влада не поспішала ратифікувати зазначений міжнародний акт, тому норма ст.12 Декларації на території УРСР так і не знайшла можливого механізму реалізації.

В 1966 р. Генасамблеєю ООН прийнято «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права», ст.17 якого значно розширила положення ст.12 Декларації: «Ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на ...таємницю його кореспонденції». Проте, ратифікація пакту в УРСР відбулося лише в 1973 р., з умовою набрання чинності його положень, починаючи з 1976 р., тобто через 28 років від прийняття «Загальної декларації прав людини».

Не суттєво змінила, ситуацію і прийнята в 1978 р. Конституція УРСР, положення якої закріплювали «право людини на особисте життя, таємницю листування, телефонні розмови і телеграфні повідомлення» ((ст.54) (дублювала ст.56 Конституції СРСР 1977 р.)) [1]. Варто зауважити, що зазначена конституція залишалася чинною також протягом перших п'яти років незалежності України, до прийняття Конституції України в редакції 1996 р. [2].

Беззаперечно, важливу роль на етапі розробки проекту Конституції України, в ред.1996 р. відіграла наукова школа з вивчення проблеми прав людини та їх забезпечення в діяльності правоохоронних органів, очолювана доктором юридичних наук, професором, членом Академії правових наук України, академіком Копейчиковим В.В. (1923 - 2002 рр.), [5].

Проаналізувавши положення конституцій в редакціях 1978 та 1996 рр., приходимо до висновку, що в нормі, яка закріплює право людини на таємницю кореспонденції мали місце суттєві зміни, а саме: 1) держава надала «гарантію» непорушності таємниці кореспонденції, замість «охорони»; 2) державою визнано «законність порушення наданої державою гарантії» у випадках, визначених виключно судом, а не іншим органом державної влади, як це було раніше, і лише з метою запобігання злочинів чи задля з'ясування істини під час розслідування кримінальної справи (на етапі досудового розслідування (кримінального провадження)); 3) значно розширюється коло осіб, на кого поширюється її дія (не лише громадяни України, як було раніше, а й «кожен» - громадяни України, іноземці та особи без громадянства); 4) розширено перелік видів кореспонденції, таємниця змісту яких гарантувалася державою, додано до норми текст «та іншої кореспонденції» до існуючого переліку, що

значно розширює дію вище вказаної норми; 5) законодавець відповідно до ст. 54 Конституції УРСР в ред. 1978 р. право на таємницю кореспонденції відносить до права на особисте життя громадян, тоді як в Конституції України в ред. 1996 р. право на невтручання в приватне життя як суміжне конституційне право (ст.32) виокремлено від права на таємницю кореспонденції (ст.31).

Щодо початку ХХІ ст., то його можна охарактеризувати як період розвитку «європейського конституціоналізму» в Україні та пошуку «узаконнення» шляхів перехоплення кореспонденції, що передається, в основному, через телекомунікаційні мережі. Так, за період, починаючи з 2003 і до сьогодні, було вчинено кілька невдалих спроб внести зміни до законодавства щодо забезпечення права на таємницю кореспонденції. До Верховної Ради України подано законопроект «Про моніторинг телекомунікацій» (№ 4042, 2003 р.), та законопроекти «Про перехоплення телекомунікацій» (№ 4042-1, № 4042-2) (2005 р.) [4, 5]. За висновками Головного НЕУ та Комітету з питань європейської інтеграції, перший законопроект відхилено, а останні два загалом заслуговують на увагу, так як не суперечать праву ЄС, однак потребують значних доопрацювань. Тож, враховуючи ситуацію, яка склалася на сьогодні, а також триваючий військовий конфлікт на сході України, вбачаємо за доцільне підготувати законопроект «Про гарантії права людини на таємницю кореспонденції та інших повідомлень зв'язку», яким передбачити чіткий механізм забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції, гарантованого ст.31 Конституції України, з обов'язковим врахуванням компромісного балансу між інтересами людини, суспільства та держави.

Список використаних джерел

1. Конституція (основний закон) УРСР 1919, 1929, 1937, 1978 рр. [текст] [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rada.gov.ua>
2. Конституції України в 1996 р./ Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 — 1996 р., № 30, стаття 141
3. Законопроект №4042-1[текст][електронний ресурс]. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=17622
4. Законопроект №4042-2[текст][електронний ресурс]. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=24030
5. Кривицький Ю. В. Проблеми правової реформи в науковій спадщині академіка В.В. Копейчикова // Науковий вісник НАВС. – Вип. № 1. 2017. – С. 187 – 197.
6. Христюк П.Замітки матеріяли до історії української революції. 1917 – 1920 рр.: В 4т. - Прага, 1921. - ч. 2. - с. 174 – 180

**Аспірат докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ
Чернякович Євген Ашотівна¹**

ЗАВДАННЯ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Сучасна динаміка розвитку України свідчить про проблему неналежного нормативного регулювання певних сфер суспільних відносин. Не є виключенням і система МВС України. Внаслідок недосконалості законодавства виникають проблеми в ефективності функціонування підрозділів МВС України, що призводить до підвищення рівня злочинності та негативної оцінки професійної діяльності підрозділів МВС з боку суспільства. З огляду на вищезазначене, а також на те, що Україна на даному етапі розвитку суспільства та державності у своїй нормотворчій діяльності намагається відповідати вимогам європейського законодавства, особливої актуальності набуває

¹ Науковий керівник: Осауленко А.О.